

Fraude risicoanalyse

Inleiding

In deze nota komt het beleid van VrZW met betrekking tot het voorkomen en bestrijden van fraude aan de orde. Elke vorm van fraude is maatschappelijk onverantwoord. Fraude ondermijnt het vertrouwen in de overheid. Bovendien lokt het niet adequaat reageren op nieuwe gevallen van fraude uit.

Doel van het fraudebeleid

Dit fraudebeleid is onderdeel van het integriteitsbeleid van VrZW (gedragscode integriteit). Het doel van dit fraudebeleid is om vast te stellen wat VrZW onder fraude verstaat en hoe medewerkers binnen VrZW dienen te handelen bij vermoedens van fraude of geconstateerde fraude.

Wat is fraude?

Het Wetboek van Strafrecht kent het begrip fraude niet. Het is een verzamelbegrip van delicten, zoals oplichting, valsheid in geschrifte, verduistering (in dienstbetrekking), witwassen, (niet-ambtelijke) omkoping en diefstal.

De richtlijn van de vereniging van accountants (NBA) duidt als fraude het volgende: een opzettelijke handeling door een of meer leden uit de kring van het management, degene belast met governance, het personeel of derden, waarbij gebruik wordt gemaakt van misleiding teneinde een onrechtmatig of onwettig voordeel te verkrijgen.

Deze richtlijn noemt 3 kenmerken die gezamenlijk kunnen leiden tot fraude:

- motivatie of druk;
- een waargenomen gelegenheid;
- bepaalde argumenten ter rechtvaardiging of rationalisatie.

VrZW beschouwt fraude als een vorm van bedrog waarbij zaken anders worden voorgesteld dan de werkelijkheid. Het doel van een fraudepleger is het bevoordelen van zichzelf of anderen, op een manier die in strijd is met de wet, de geldende regels binnen de organisatie of wijze waarop mag worden verwacht waarop we binnen VrZW met elkaar omgaan.

Kenmerken van fraude zijn: er is sprake van een misleidende voorstelling, er wordt geprobeerd een economisch voordeel te behalen, er is bewuste opzet in het spel, er is sprake van een benadeelde en er is sprake van onrechtmatig handelen of opzettelijk nalaten van handelen.

Er zijn **vele vormen van fraude** mogelijk, waarbij echter altijd de bewuste opzet in het spel centraal staat. Op basis van het voorgaande bepaalt de directie of er sprake is van fraude wanneer er sprake is van onduidelijkheid. Elke organisatie heeft te maken met frauderisico, maar dat wil niet zeggen dat elke organisatie te maken heeft met fraude. De mate waarin het risico zich voordoet is sterk afhankelijk van getroffen beheersmaatregelen. Dit ook vanuit het idee "de gelegenheid maakt de dief".

Categorieën van frauderisico's zijn o.a.:

Frauderisico's samenhangend met personeel en organisatie

Bv. frauduleus handelen door personeel.

Hierbij valt te denken aan niet integer handelen met declaraties in tijd en geld. Als maatregel wordt binnen de organisatie duidelijk gemaakt wat onder integer handelen wordt verstaan door aandacht te besteden aan de gedragscode. Daarnaast heeft VrZW duidelijke normen/ afspraken m.b.t.

declaratiegedrag. De nieuwe medewerkers ondertekenen bij binnenkomst een integriteitsverklaring.

Bv. medewerkers die aan de slag gaan bij de organisatie die aangeven over bepaalde (noodzakelijke) diploma's te beschikken en deze in werkelijkheid niet bezitten. Door het opvragen van diploma's voorafgaande aan de aanstelling is dit op te lossen.

Frauderisico's samenhangend met opbrengsten

Bv. opzettelijk niet in rekening brengen van kosten bij derden (bijvoorbeeld in geval van belangen bij deze derden). Als maatregel worden volledigheidscorroles opbrengsten genoemd bv. aan de hand van goederenbewegingen/ prestatieleveringen.

Frauderisico's samenhangend met kosten

Bv. juistheid van de piketvergoedingen. Als maatregelen worden corroles uitgevoerd door verantwoordelijk management, P&O en Financiën.

Frauderisico's samenhangend met geldverkeer

Bv. oneigenlijk gebruik van tankpassen door medewerkers voor privé doeleinden. Dit kan worden tegengegaan door te tanken soort brandstof per pas af te stemmen op het soort brandstof van het betreffende voertuig en achteraf controles op uitzonderlijk gebruik (uitschieters) van (hoogte en soort) brandstoffen per voertuig .

Frauderisico's samenhangend met inkoop (algemeen)

Bv. het bestellen/leveren van goederen op naam van de organisatie voor eigen gebruik. Om die reden moet er voldoende functiescheiding zijn tussen bestellen, beoordeling prestatielevering, budgetgoedkeuring en betalen van facturen.

Frauderisico's samenhangend met menselijk handelen

Bv. verbruik en gebruik van materieel en materiaal voor privé doeleinden. Als maatregel moet duidelijk zijn voor medewerkers wat wel en wat niet mag. In de gedragscode integriteit wordt dit verder uitgelegd.

Frauderisico's samenhangend met technische infrastructuur

Bv. informatie manipuleren, verminken, verwijderen middels geautoriseerde, ongeautoriseerde en geforceerde toegang. Dit kan worden gedaan om diverse redenen. Als beheersmaatregel onder meer functiescheiding, toegangscontroles, (wijzigende) wachtwoorden en logging op de systemen.

Frauderisico's samenhangend met externe risico's

Bv. het in behandeling nemen van spookfacturen, CEO-fraude (iemand doet zich voor als de CEO van een bedrijf en geeft betalingsopdrachten) en onderscheppen van aanbestedingsbrieven zodat met bankrekeningnummers kan worden gefraudeerd. Als beheersmaatregel is hiervoor te noemen interne eisen stellen aan te ontvangen inkoopfacturen, functiescheiding tussen bestellen, leveren en betalen van goederen/ diensten. Kritische beoordeling van ontvangen facturen door budgethouders en door vakteam zoals Facilitair, Techniek & Logistiek en Financiën. Ook is te denken aan procedures bij aanbestedingen waaronder t.a.v. openen aanbestedingsbrieven/ openen mailboxen met logging hierop.

Voorkomen van fraude

De meest effectieve manier om fraude te voorkomen is het nemen van preventieve beheersmaatregelen zoals bijvoorbeeld functiescheidingen. Daarnaast zijn een gezonde organisatiecultuur en een juiste tone at the top van invloed. VrZW heeft een (integriteits) gedragscode waarin staat beschreven welk gedrag van medewerkers wordt verwacht. Deze gedragscode wordt actief gecommuniceerd richting de medewerkers. Nieuwe medewerkers ontvangen de gedragscode bij indiensttreding bij VrZW. Tevens wordt bij indiensttreding de ambtseed of gelofte afgelegd door de nieuwe medewerker waarbij aandacht wordt geschonken aan het thema integer handelen.

Frauderisico analyse proces

Het frauderisico analyse proces wordt systematisch weergegeven in onderstaande procedurebeschrijving. Het proces bestaat uit de volgende stappen, waarvoor de actoren zijn benoemd:

- Vaststellen van beleid
- Inventarisatie van frauderisico's aan de hand van
  - a. het vaststellen fraudegevoelige processen met de frauderisico's daarin
  - b. kwetsbare plekken in de organisatie (bv. geldstromen)
  - c. mogelijke gelegenheden tot plegen van fraude
- Het nemen van beheersmaatregelen
- Het implementeren van beheersmaatregelen
- Monitoren van frauderisico's (eventueel als onderdeel van risicomanagementproces)

Communicatie over regels, processen en procedures

Maatregelen om fraude te voorkomen werken niet als medewerkers deze maatregelen niet kennen. De organisatie dient ervoor te zorgen dat medewerkers bekend zijn met regels, processen en procedures en dat zij begrijpen waarom die er zijn.

Proces optreden van fraude

Fraude is niet altijd te voorkomen, maar bij constatering van mogelijke fraude dienen medewerkers te handelen volgens de (integriteits)gedragscode van VrZW.

- Je bespreekt twijfels over de integriteit van collega's zo veel mogelijk met henzelf. Is dit niet mogelijk of leidt dit niet tot resultaat, dan licht je de leidinggevende of de vertrouwenspersoon integriteit in.
- Je meldt een vermoeden van fraude, corruptie of andere twijfelachtige zaken, bij jouw leidinggevende of de vertrouwenspersoon integriteit.
- Bij vermoedens van fraude, maar ook bij andere twijfelachtige zaken, kun je gebruikmaken van de Regeling Melding Vermoeden Misstand. De directeur is verplicht om een reactie te geven op jouw melding. Wil je dat niet bekend wordt dat je de misstand aankaart, dan kun je via de vertrouwenspersoon integriteit een melding doen. Alleen de vertrouwenspersoon integriteit is dan op de hoogte van jouw identiteit.

Sanctiebeleid

Bij het constateren van onregelmatigheden, zal de zaak worden onderzocht. Bij een vermoeden van fraude worden passende maatregelen genomen. De maatregelen kunnen o.a. het volgende inhouden:

- een persoonlijke oplossing, waaronder bijvoorbeeld wordt verstaan het maken van afspraken, het aanpassen van de werkzaamheden en het takenpakket, het intensiveren van (sociale) controle / begeleiding of een verwijzing naar een arts of een door VrZW in te schakelen maatschappelijk werker, enzovoorts;
- een interventie richting derden, waaronder wordt verstaan een maatregel tegen de derde die een rol heeft gespeeld bij het niet naleven van de gedragscode;
- een ordemaatregel of een disciplinaire maatregel als bedoeld in het Ambtenarenreglement.

Bewaken en evalueren van processen na fraude

Als de werkzaamheden rond het fraudeonderzoek zijn afgerond, is het zinvol de fraude, maar ook het onderzoek daarnaar en de aanpak daarvan te evalueren.

Welke lessen kan de organisatie hieruit trekken?

Welke processen en procedures kunnen worden aangescherpt of aangevuld. Verder kan worden gedacht aan bevordering van de bewustwording en gedragsverandering in de organisatie. Hierin hebben de interne vertrouwenspersonen en leidinggevendenden een rol.

Evalueren fraudebeleid

Dit beleid wordt om de vier jaar geëvalueerd.